

практика. – К.: А.С.К., 2001. – С. 57. 7. Фурса С.Я. Теоретичні основи нотаріального процесу в Україні / Автореф. дис.... докт. юрид. наук (12.00.03), 2003. – С.4. 8. Харитонов Є.О. Цивільні правовідносини: моногр. / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова. – 2-ге вид., перероб і доп. –

Одеса : Фенікс, 2011. – 456 с. 9. Ярков В.В. Нотариальное право России. – М.: Волтерс Клувер, 2003. – С.85-103.

Надійшла до редколегії 17. 05. 11

М. Краснова, д-р юрид. наук

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ НАЛЕЖНОГО УКЛАДАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДОГОВОРІВ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ПРАВІ

В статті досліджуються організаційно-правові гарантії належного укладання та реалізації договорів в екологічному праві.

Ключові слова: договори, договірні екологічні відносини, організаційно-правові гарантії.

В статье исследуются организационно-правовые гарантии заключения и реализации договоров в экологическом праве.

Ключевые слова: договоры, договорные экологические отношения, организационно-правовые гарантии.

The article describes the organizational and legal guarantees of the conclusion and realization contracts in ecology law of contracts in ecology law.

Key words: agreements, contract ecology relations, organizational and legal guarantees.

Одним із питань, яке стає актуальним як в теорії, так і на практиці правозастосування, є питання можливості існування договорів в екологічному праві. Зважаючи, що договори є здебільшого категорією цивільного, або господарського права, в межах реалізації еколого-правових договірних відносин розглядаються переважно публічно-правові аспекти цього диспозитивного методу регулювання. Наприклад, сучасна господарсько-правова наука змушена досліджувати питання правового забезпечення державного регулювання економіки [1], господарського керівництва екологічним підприємством [2], державно-приватного партнерства (в тому числі у галузі використання природних ресурсів) [3], спеціалізації в регулюванні господарських, особливо публічних, договірних відносин [4]. Тому метою даної статті є науковий аналіз положень еколого-правової науки та законодавства щодо розширення сфер правових зв'язків між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами, діяльність яких реалізується в галузі використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки на договірних умовах. Особливо з огляду на те, що такі зв'язки, з одного боку вказують на можливість реалізації повноважень цих осіб у зазначеній сфері на умовах договорів, з іншого – визначають існуючу систему державних органів та їх повноваження як гарантії реалізації прав суб'єктів господарювання в сучасних умовах розвитку суспільства.

Доцільність аналізу аспектів організаційно-правових засобів забезпечення укладання та реалізації договорів в екологічному праві обумовлена Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики на період до 2020 року, затверджених Законом України від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI (далі – Стратегія). Зокрема, такі зв'язки відповідають меті національної екологічної політики, особливо щодо інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем (абз. 1 розділу 2 Стратегії), а також окремим принципам Стратегії, таких як: посилення ролі екологічного управління в системі державного управління України з метою досягнення рівності трьох складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), яка зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку; міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін.

Реалізувати зазначені мету та принципи можливо за допомогою реалізації стратегічних цілей та завдань державної екологічної політики. Так, удосконалення системи інтегрованого екологічного управління (ціль 4) можливе шляхом: інституційної розбудови і посилення ефективності державного управління в природоохоронній галузі; впровадження систем екологічного управління та підготовкою державних цільових програм з екологізації окремих галузей національної економіки, що передбачають технічне переоснащення, впровадження енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів; розробленням і впровадженням до 2015 року системи стимулів для суб'єктів господарювання, що впроваджують систему екологічного управління, принципово корпоративної соціальної відповідальності, застосовують екологічний аудит, сертифікацію виробництва продукції, її якості згідно з міжнародними природоохоронними стандартами, покращують екологічні характеристики продукції відповідно до встановлених міжнародних екологічних стандартів тощо, що в більшості реалізується шляхом укладання відповідних договорів.

Аналогічно вищезазначена ціль має враховувати забезпечення екологічно збалансованого природокористування (ціль 6), завданням якого є технічне переоснащення виробництва на основі впровадження інноваційних проектів, енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів до 2020 року.

Беззаперечно, що реалізувати такі цілі національної екологічної політики можливо шляхом здійснення основних інструментів цієї політики, в тому числі й тих, що досліджуються у цій статті, а саме: удосконаленням дозвільної системи у сфері охорони навколишнього природного середовища; екологічною експертизою та оцінкою впливу об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища; екологічним аудитом, системою екологічного управління тощо, що на практиці може здійснюватися за допомогою укладання окремих договорів у цій галузі.

Отже, нагальним є визначення місця організаційно-правових засобів у механізмі правового регулювання екологічних правовідносин взагалі та їх вплив на регулювання еколого-правових договірних відносин зокрема. Традиційно організаційно-правові засоби в зазначеній галузі розглядаються у контексті таких понять як "система державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища", "система управління в галузі екології (тектоекології)", "система

управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища" тощо такими вченими як Ю.С. Шемшученко, В.І. Андрейцев, Н.Р. Малишева, А.П. Гетьман та іншими. При цьому береться до уваги, що система такого управління, його мета і завдання визначені концептуально Законом України від 25 червня 1991 р. "Про охорону навколишнього природного середовища". Це, зокрема, Кабінет Міністрів України, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, центральні органи виконавчої влади та їх територіальні підрозділи, місцеві державні адміністрації, а також органи виконавчої влади сільських, селищних та міських рад, яким делеговані певні повноваження органів державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища, за метою діяльності яких є реалізація екологічного законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у галузі охорони навколишнього природного середовища (ст. 16 вищезазначеного Закону).

Як видно, положення Стратегії дещо розширюють поняття такого управління, коло органів управління в цій галузі, передусім закріпленням таких категорій як "екологічне управління", "система[и] екологічного управління". Слід звернути увагу, що такі категорії вже набули легітимного значення. Так, ст. 1 Закону України від 17 травня 2001 р. № 2406-III "Про підтвердження відповідності" закріплює поняття системи екологічного управління, під яким розуміється сукупність організаційної структури, діяльності та відповідних ресурсів і методів для формування, здійснення, аналізу і актуалізації екологічної політики. Впровадження цього поняття дає перевагу передусім виробничому управлінню, тобто підприємствам, установам та організаціям, особливо щодо: цілеспрямованого зменшення обсягів матеріальних та енергетичних ресурсів, що споживаються, відходів виробництва і, відповідно, розмірів платежів за них; зменшення захворювань та впливу на генофонд; зменшення ризику відповідальності за забруднення довкілля; формування довіри населення до таких підприємств; врегулювання відносин з громадськістю, місцевою владою та підвищення іміджу підприємства; залучення інвестицій; отримання переваг над конкурентами під час участі у конкурсах і тендерах; підвищення авторитету серед кредитних організацій.

Отже, саме в сучасній інтерпретації поняття екологічного управління слід говорити про ті організаційно-правові засоби забезпечення належного укладання та реалізації еколого-правових договорів. Цих питань по-бічно торкалися такі вчені як А.К.Соколова, Л.М. Мороз, М. М. Бринчук, О.Ф. Суров, М.О. Геталова, Д.В. Хаустов та інші, які досліджували питання договорів у галузі використання природних ресурсів, договорів на покращення природних ресурсів (меліоративних договорів), дого-вірних відносин у галузі охорони навколишнього середовища, ліцензійно-договірних засад природокористування та охорони навколишнього середовища, публічно-правових договорів у галузі природокористування тощо.

Посилення ролі і значимості організаційно-правових засобів реалізації еколого-правових договорів підтверджується прийняттям Закону України від 1 липня 2010 р. № 2404-VI "Про державно-приватне партнерство", яким державно-приватне партнерство визначено як співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самовря-

дування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичним особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами. За своїми юридичними ознаками державно-приватне партнерство включає: забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера; довготривалість відносин (від 5 до 50 років); передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не захищених законодавством (ст. 1).

Серед сфер застосування державно-приватного партнерства чітко окреслюються сфери використання природних ресурсів (пошук, розвідка корисних копалин та їх видобування), охорони навколишнього природного середовища (збір, очищення та розподілення води; туризм, рекреація, культура і спорт; забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем), забезпечення екологічної безпеки (оброблення відходів). Закон передбачає можливість застосування й інших сфер діяльності. Важливим положенням є те, що державно-приватне партнерство застосовується з урахуванням особливостей правового режиму щодо окремих об'єктів та окремих видів діяльності, встановлених законом (ст. 4 вищезазначеного Закону). Це означає, що при застосуванні державно-приватного партнерства у сфері екології мають бути дотримані порядки надання природних ресурсів у користування та власне правовий режим використання та охорони таких ресурсів, а також режим забезпечення екологічної безпеки при здійсненні тих видів господарювання, які за юридичними ознаками віднесено до категорії екологічно небезпечних (поводження з небезпечними речовинами, агрохімікатами, відходами тощо).

Важливо, що законодавчо визначені функції, які виконуються при здійсненні державно-приватного партнерства та які цілком "вписуються" у сферу охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки та природокористування, це – проектування, фінансування, будівництво, відновлення (реконструкція, модернізація), експлуатація, пошук, обслуговування, а також інші функції, пов'язані з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства (ч. 3 ст. 4). Такими функціями можуть бути, наприклад, еколого-експертна, еколого-аудиторська, еколого-інформаційна, екологічна проектно-вишукувальна тощо.

У рамках здійснення державно-приватного партнерства відповідно до цього Закону та інших законодавчих актів України можуть укладатися договори, які передбачені й екологічним законодавством, про: концесію, розподіл продукції, спільну діяльність, інші договори (ст. 5), наприклад, оренди природних ресурсів, підряду на виконання експертно-оціночних, аудиторських робіт, на проведення рекультиваційних, меліоративних, водочисних, риборозведних, лісовідновних, дезактиваційних та інших природоохоронних заходів, надання послуг у сфері екології.

Крім цього, істотні умови договорів, що укладаються в рамках здійснення державно-приватного партнерства, мають відповідати вимогам, встановленим законами України. Так, для еколого-правової сфери важливими істотними умовами традиційно є визначення об'єктів договорів, якими виступають природні ресурси чи їх частини, що знаходяться на праві власності Українсько-го народу, їх цільове використання, додержання в процесі їх експлуатації вимог екологічного законодавства,

терміни їх використання, ціна договорів, яка може включати й види спеціальних платежів (зборів) та інше. Предметом таких договорів можуть виступати різні види робіт і послуг, які можуть надаватися у межах здійснення державно-приватного партнерства.

Для еколого-правових договорів, що можуть здійснюватися в межах державно-приватного партнерства, характерним є джерела їх фінансування, які можуть бути виконані за рахунок ресурсів приватного партнера, коштів державного та місцевих бюджетів, фінансових ресурсів, запозичених в установленому порядку в кредитних установах, інших джерел, не забороненим законодавством, наприклад, за рахунок коштів фондів охорони навколишнього природного середовища (ст. 47 Закону України "Про охорону навколишнього природно-го середовища"). Так, порядок закупівлі товарів, робіт, послуг за рахунок бюджетних коштів здійснюється від-повідно до Закону України від 1 червня 2010 р. № 2289-VI "Про здійснення державних закупівель". Традиційно Урядом України щорічно затверджуються порядки використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації тих чи інших природоохоронних заходів. Наприклад, постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2011 р. № 163 затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для комплексної реалізації державної екологічної політики, здійснення природоохоронних заходів.

Організаційно-правові засоби належного укладення та виконання договорів в екологічному праві пов'язані з питанням законодавчої чіткості найменування сторін в еколого-правових договорах, які традиційно називаються *суб'єктами таких договорів*. Як зазначається в літературі суб'єктний склад еколого-правових договорів саме й відмінний тим, що обов'язково хоча б одна із сторін має виступати як суб'єкт публічного права [7, с. 20]. Такими суб'єктами можуть бути державні органи – Кабінет Міністрів України, Міжвідомча комісія з організації укладення та виконання угод про розподіл продукції, Міністерство екології і природних ресурсів України, Національне агентство екологічних інвестицій України, інші міністерства та відомства, їх територіальні органи, державні адміністрації, тендерні комітети, а також органи місцевого самоврядування – Ради, їх виконавчі комітети. Ці органи забезпечують свої регулятивні владні повноваження, пов'язані з передачею природних ресурсів, цілісних майнових комплексів, що знаходяться в державній чи комунальній власності у користування, забезпечуючи при цьому суспільно значимий інтерес. Таких суб'єктів законодавство називає *державними (генеральними) замовниками, державними партнерами, оренодавцями, концесіодавцями* тощо.

Наприклад, ст. 5 Закону України від 14 вересня 1999 р. № 842-XIV "Про угоди про розподіл продукції" однією із сторін угод про розподіл продукції прямо визначає державу в особі Кабінету Міністрів України. Водночас, на Кабінет Міністрів України при цьому по-кладаються організаційно-правові повноваження, такі як: затвердження положення про Міжвідомчу комісію як постійно діючий урядовий орган з цих питань (ст. 5); затвердження Переліку ділянок надр (родовищ корисних копалин), що можуть надаватися у користування на умовах угод про розподіл продукції (ст. 6); прийняття рішення про проведення конкурсу на укладення угоди про розподіл продукції; визначення порядку та розміру плати за участь у конкурсі на укладення угоди про розподіл продукції; визначення порядку реєстрації заяв інвесторів на участь у конкурсі на укладення угоди про розподіл продукції; визначення переможця конкурсу; укладення угоди про розподіл продукції (ст. 7 Закону);

затвердження порядку реєстрації першого та остаточного варіантів проекту угоди про розподіл продукції (п. 6 ст. 11 Закону) тощо.

Важливим організаційно-правовим засобом забезпечення укладення та реалізації еколого-правових договорів є розробка та затвердження Кабінетом Міністрів України форм Типових договорів, наприклад, Типового концесійного договору (постанова від 12 квітня 2000 р. № 643), Типового договору оренди землі (постанова від 3 березня 2003 р. № 220) тощо.

Кабінет Міністрів України постановою від 16 березня 2000 р. № 509 затвердив Положення про Міжвідомчу комісію з організації укладення та виконання угод про розподіл продукції, як постійно діючий орган Кабінету Міністрів України, постановою від 12 липня 2000 р. № 1119 утворено Міжвідомчу комісію з організації укладення та виконання угод про розподіл продукції, а постановою від 14 квітня 2010 р. № 314 перезатверджено її склад.

Комісія відповідно до покладених на неї завдань: подає разом з відповідним центральним органом виконавчої влади Кабінету Міністрів України пропозиції про затвердження Переліку ділянок надр (родовищ корисних копалин), що можуть надаватися у користування на умовах, визначених угодами про розподіл продукції; розглядає звернення інвесторів з пропозиціями про включення певної ділянки надр до зазначеного Переліку; публікує Перелік в офіційних друкованих виданнях України та іноземних засобах масової інформації; організує проведення конкурсів на укладення угод; реєструє заяви інвесторів щодо участі у зазначених конкурсах, розглядає матеріали, подані їх учасниками, готує і подає Кабінетові Міністрів України пропозиції про визначення переможців конкурсів; організує проведення експертизи проектів угод щодо їх відповідності вимогам до укладення таких угод; погоджує проекти угод з органами місцевого самоврядування, на території якого розташована ділянка надр, що відповідно до угоди передається у користування; розробляє в окремих випадках за рішенням Кабінету Міністрів України проекти угод та організовує їх переклад англійською мовою, якщо однією із сторін угод є іноземний інвестор; розглядає проекти угод та подає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо їх укладення; здійснює державну реєстрацію проектів угод; надає інвесторам висновки, зауваження, результати проведених експертиз або нову редакцію угод; перевіряє повноваження представників інвесторів на підписання угод; розробляє пропозиції щодо продовження чи дострокового припинення дії угод, а також договорів передачі прав та обов'язків за угодами з особами, які беруть на себе такі права та обов'язки; здійснює контроль за виконанням угод та розглядає хід їх виконання не рідше одного разу на квартал на засіданнях Комісії, розробляє відповідні пропозиції та подає їх Кабінетові Міністрів України.

У своїй роботі Комісія взаємодіє з міністерствами, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, виробничими та науковими організаціями, інвесторами. Комісія має право створювати робочі групи і в разі потреби залучати до її роботи виробничі та наукові організації, експертів, консультантів. Робочим органом комісії є Мінприроди України. Технічне та організаційне забезпечення Міжвідомчої комісії щодо реєстрації проектів угод про розподіл продукції та державної реєстрації угоди про розподіл продукції здійснюється Мінекономіки України. Комісія залучає для проведення експертизи документів, пов'язаних з укладанням угод, відповідні центральні органи виконавчої влади та Національну академію наук, зокрема: наукової – Національну академію наук; техніко-економічної –

Мінекономіки; фінансово-економічної – Мінфін; технічної – Мінприроди (з питань пошуку та розвідки корисних копалин), відповідне міністерство разом з Мінприроди і Держгірпромнаглядом (з питань видобування та експлуатації родовищ); екологічної – Мінприроди, Держгірпромнагляд; охорони надр – Мінприроди, Держгірпромнагляд; безпеки та охорони праці – Держгірпромнагляд.

Відповідно Уряд Автономної Республіки Крим на своїй території може згідно з повноваженнями, визначеними в ст. 18 Закону України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII "Про охорону навколишнього природного середовища" організувати розробку та реалізацію екологічних програм, встановлювати порядок утворення і використання, в тому числі на договірних умовах, республіканського фонду охорони навколишнього природного середовища у складі республіканського бюджету АРК, організувати управління і контроль в галузі охорони навколишнього природного середовища, проведення, в тому числі шляхом замовлення, державної екологічної експертизи об'єктів, що створюються та функціонують на території АРК, виконувати інші організаційні повноваження щодо укладання угод в галузі екології.

Міністерство екології та природних ресурсів України відповідно до повноважень, визначених в ст. 20 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", положенні про Міністерство, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2006 р. № 1524, здійснює комплексне управління в зазначеній галузі, проводить єдину науково-технічну політику з цих питань, координує діяльність інших міністерств, відомств, підприємств, установ, організацій та громадян. Безпосередньо у сфері укладання та виконання еколого-правових договорів Міністерство може виступати: організатором – при забезпеченні роботи міжвідомчих комісій з визначення переможців конкурсів на отримання спеціальних дозволів на користування нафтогазовими надрами, з організації укладання та виконання угод про розподіл продукції; замовником – на проведення екологічної експертизи, екологічного аудиту, на розробку державних екологічних стандартів та нормативів; стороною договору – при укладанні угод на виконання умов дозволів на спеціальне використання природних ресурсів, угод на проведення наукових досліджень, угод про міжнародне співробітництво в галузі екології; розпорядником бюджетних коштів – при використанні коштів державного бюджету для реалізації природоохоронних заходів; контрольним органом – при укладанні та реалізації договорів екологічного страхування, екологічного аудиту, оренди природних ресурсів, угод про розподіл продукції, угод про додержання ліцензійних умов у сфері використання та охорони природних ресурсів, вимог екологічної безпеки, в межах своєї компетенції радіаційної безпеки, режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду, у сфері поводження з відходами, небезпечними хімічними речовинами, пестицидами, агрохімікатами та інше.

Державне агентство екологічних інвестицій України відповідно до положення про нього, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 липня 2007 р. № 977, бере участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної інвестиційної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та державної політики у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату; виконання вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та провадження механізмів, передбачених Кіотським протоколом до неї, в тому числі в частині реалізації проектів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища, залучення інвестицій в охорону навколи-

шнього природного середовища; створення та забезпечення функціонування національної системи торгівлі викидами. В межах виконання своїх завдань Державне агентство екологічних інвестицій України, зокрема: здійснює організаційно-методичне керівництво і координацію роботи, пов'язаної з регулюванням викидів парникових газів; розглядає та схвалює в установленому порядку проекти, спрямовані на зменшення обсягу антропогенних викидів або збільшення абсорбції парникових газів; розглядає та забезпечує в межах своїх повноважень реалізацію та фінансування проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій; готує і погоджує у порядку, визначеному законодавством, пропозиції щодо фінансування проектів впровадження механізмів Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату; бере участь у підготовці міжнародних договорів, готує пропозиції щодо їх укладання та денонсації, укладає у межах своїх повноважень міжнародні договори України, забезпечує виконання зобов'язань, взятих Україною за міжнародними договорами, з питань, що належать до його компетенції; спрямовує бюджетні кошти на освоєння нових технологій, провадження іншої техніко-економічної діяльності з питань зміни клімату, здійснює інші повноваження.

Органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених ст. 15 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", іншими джерелами екологічного законодавства, а також Законом України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР "Про місцеве самоврядування в Україні" уповноважені укладати угоди оренди земельних ділянок, водних об'єктів чи їх частин, що знаходяться на праві комунальної власності, угоди на виконання місцевих екологічних програм, на здійснення природоохоронних заходів за кошти місцевих бюджетів, або за кошти місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища, угоди на виконання послуг по утилізації чи знешкодженні відходів, інші види договорів.

Важлива роль в організаційно-правових засобах належного укладання та реалізації еколого-правових договорів відводиться юридичним службам міністерств, відомств, підприємств, установ, організацій. Так, згідно із Загальним положенням про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1040, така служба, крім всього іншого, організує роботу, пов'язану з укладенням договорів (контрактів), бере участь у їх підготовці та здійсненні заходів, спрямованих на виконання договірних зобов'язань, забезпеченні захисту майнових прав і законних інтересів органу виконавчої влади, а також погоджує (візує) проекти договорів за наявності погодження (візи) керівників заінтересованих структурних підрозділів; організовує претензійну та позовну роботу, здійснює контроль за її проведенням; проводить разом із заінтересованими структурними підрозділами аналіз господарської діяльності органу виконавчої влади, вивчає умови і причини виникнення непродуктивних витрат, порушення договірних зобов'язань, а також стан дебіторської та кредиторської заборгованості (пп. 11-13).

Відповідно гарантією належного виконання еколого-правових договорів виступає діяльність органів судової влади. З метою однакового і правильного застосування норм матеріального і процесуального права у розгляді спорів, пов'язаних із відносинами у галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища вищі органи судової влади готують та доводять до відома усіх судів рекомендації,

якими відповідні суди можуть керуватися при виникненні схожих ситуацій. Так, рекомендаціями Президії Вищого Господарського Суду України від 2 лютого 2010 р. № 04-06/15 схвалено постанову "Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства", а рішенням Вищого Господарського Суду України від 1 січня 2010 р. схвалені Узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із землею з земельними правовідносинами. Аналогічно на засадах рішення Вищого Господарського Суду України від 1 січня 2009 р. узагальнено судову практику розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із охороною навколишнього природного середовища, а рішенням президії Вищого Господарського Суду України від 27 червня 2001 р. № 02-5/744, зі змінами від 25 березня 2009 р. № 04-06/44, схвалено постанову "Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища".

Отже, законодавчо визначена система державних, самоврядних, виробничих органів та підрозділів і їх компетенція у сфері організації укладання та виконання договорів у галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки виступають належними гарантіями досягнення мети і завдань державної екологічної політики України, паритету публічних та приватних інтересів різних осіб у цій сфері.

1. Мамутов В. Загальні проблеми науки господарського права на стику XX та XXI століть // Право України. – 2010. – № 8. – С. 4-11. 2. Бобкова А. До питання господарського керівництва екологічним підприємством Право України. – 2010. – № 8. – С.4-11. 3. Вінник О. Державно-приватне партнерство з використанням угод акціонерів // Право України. – 2010. – № 8. – С. 47-55. 4. Беяневич О. Про спеціалізацію в правовому регулюванні господарських договірних відносин // Право України. – 2010. – № 8. – С. 64-71. 5. Екологічне право України : Академічний курс : Підручник / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2005. – 848 с.

Надійшла до редколегії 17. 05. 11

Н. Клименко, д-р юрид. наук, проф.

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДИДАКТИКИ

Висвітлено проблеми криміналістичної дидактики. Розглянуто особливості підготовки фахівців-криміналістів в Україні і зарубіжних країнах та необхідність її вдосконалення.

Ключові слова : криміналістична дидактика, методи та система навчання, підготовка кадрів, західні технології, електронні лекції, телемости в системі Інтернет.

Изложены проблемы криминалистической дидактики. Рассмотрены особенности подготовки специалистов-криминалистов в Украине и зарубежных странах и необходимость её совершенствования.

Ключевые слова: криминалистическая дидактика, методы, система науки и обучения, подготовка кадров, западные технологии, электронные лекции, телемости в системе Интернета.

The article deals with problems of criminalistic didactics. It focuses on the specificity of training specialists-criminalists in Ukraine and foreign countries as well as on the ways of its improvement.

Key words: criminalistic didactics, methods, system of science and teaching, personnel training, western technologies, online lectures, Internet telebridges.

Заходи протидії злочинності сьогодні не дадуть належного результату, якщо потраплять до рук професійно не підготовлених працівників, а тому на одному з перших місць повинно бути підвищення ефективності навчання фахівців-криміналістів. Під час підготовки фахівців слід забезпечити різноманітність методів навчання обґрунтування їх теоретичних основ і більш тісний зв'язок їх з практикою.

Проблемним питанням в наукознавстві та юридичній науці є, перш за все, співвідношення понять "наука" та "навчальна дисципліна". Це питання важливе для побудови відповідних навчальних курсів [1; С. 4].

Співвідношення науки й навчальної дисципліни розв'язується на основі діалектичних принципів, таких як єдність історичного й логічного, конкретного й абстрактного, індукції та дедукції тощо. Учбова дисципліна криміналістики не збігається зі змістом науки, вона більш вузька ніж наука криміналістики. Історична послідовність розвитку наукових знань відображається в учбовому предметі у формі, яка вільна від випадковостей, сторонніх дискусій, описання методів, деяких відомостей з інших галузей знань відображає найістотніше закономірності цієї послідовності. Тому учбова дисципліна включає не всі наукові знання, а тільки частину їх. Це як правило, основні знання і деякі відомості з інших галузей знань.

Система учбової дисципліни криміналістики не завжди співпадає з системою науки. Система юридичних наук об'єктивна і лише одна Система ж юридичних дисциплін суб'єктивна, їх може бути декілька. Залежно від спеціалізації, розроблених моделей майбутніх фахівців, криміналістика у системі кримінально-правових дисциплін може викладатись у різному обсязі, за різною системою з виділенням окремих тем [5; 6].

Методи навчально-пізнавальної діяльності відрізняються від методів наукового пізнання завданнями, умовами й межами їх застосування з метою отримання нових знань і закономірностей, які становлять предмет її пізнання, узагальнень і систематизації цих знань у навчальному пізнанні – з метою вирішення завдань навчання, оволодіння знаннями конкретної науки, умінь і навичок фахівця. В епоху науково-технічної революції, коли зміст навчання все більше ускладнюється, вища школа покликана застосовувати методи науково-дослідної діяльності, змодельовати їх стосовно навчального процесу, застосувати методи наук з метою одержання нових знань [3; 4].

Системна організація науки і її розвинута методологія не тільки підвищили ефективність наукових досліджень і практичної криміналістичної діяльності, а й безпосередньо вплинули на якість підготовки спеціалістів, рівень їхньої спеціалізації, структуру криміналістичних і експертних закладів, формування інформаційних фондів та інші сторони функціонування криміналістичних закладів.

Сьогодні виникла проблема вдосконалення системи вищої освіти і покращення підготовки спеціалістів для чого необхідне створення моделі спеціаліста конкретного профілю.

Ця модель є еталоном, який слід впровадити в заходи навчально-виховного процесу протягом найближчого часу. Практична цінність такої моделі в тому, як адекватно і повно вона буде відображати основні вимоги, що ставляться до спеціаліста з вищою освітою на даному етапі розвитку нашої країни. Під моделлю розуміють систему показників, які повинен задовольняти випускник вузу.

